

ОГНИЩА И РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ТУБЕРКУЛОЗАТА СРЕД ДЕТСКОТО НАСЕЛЕНИЕ В БЪЛГАРИЯ

Е. Георгиева

Университетска детска клиника по белодробни болести, МБАЛББ "Св София"

THE TUBERCULOSIS FOCI AND DISTRIBUTION IN CHILDREN POPULATION IN BULGARIA

E. Georgieva

University Pediatric Clinic of Pulmonary Diseases, MHATPD "Sveta Sofia"

Резюме. В настоящия момент 1 900 900 000 души са инфектирани с туберкулоза, от които 8 800 000 ежегодно развиват активно заболяване. Днес туберкулозата отново е проблем и за нашето здравеопазване. **Целта на проучването** е да се представят огнищата на туберкулозата сред детското население в България. **Материал и методи:** Ретроспективно проучване (2010-2014 г.) на 945 деца, постъпили за диагностично уточняване и лечение в Университетска детска клиника по белодробни болести към СБАЛББ „Св. София“, в която се хоспитализират 90% от децата с латентна и активна туберкулозна инфекция. **Резултати и обсъждане:** Най-често заболяването се осъществява след контакт с майката – в 22% от случаите, както и в семейства с повече от един болен – 23,2%. В България най-голям е броят на децата с активна форма на туберкулоза в София-град и София-област – центрове с най-голяма гъстота на населението, и във Враца – част от Северозападна България, при население с много нисък социален статус. Високият относителен дял (16,7%) на установена пререваксинално хиперергична туберкулинова чувствителност – израз на ЛТБИ, дава основание да се приеме недобро качество и контрол при провеждането на БЦЖ реимунизацията.

Ключови думи: туберкулоза, детска възраст, огнища

Адрес за кореспонденция: Д-р Елена Георгиева, Университетска детска клиника по белодробни болести, МБАЛББ "Св. София", бул. "Акад. Ив. Е. Гешов" № 19, 1606 София, e-mail: goell@abv.bg

Abstract. 1 900 900 000 people are infected with tuberculosis. 8,800,000 people develop an active disease every year. Today tuberculosis is a problem for our healthcare again. **Purpose of the study:** To present the centers of tuberculosis among the children population in Bulgaria. **Material and Methods:** A retrospective study (2010-2014) of 945 children who received diagnosis and treatment at the University Children's Clinic of Pulmonary Diseases at the Hospital „Sveta Sofia“ in Sofia. 90% of the children with latent and active tuberculosis are hospitalized in the clinic. **Results and discussion:** The disease is most common after contact with the mother – in 22% of cases, as well as in families with more than one patient – 23.2%. The most children with active form of tuberculosis are in Sofia and the Sofia district – centers with the highest density of population, and in Vratsa – a part of northwestern Bulgaria, in a population with very low social status.

Key words: tuberculosis, childhood, outbreaks

Address for correspondence: Elena Georgieva, MD, University Pediatric Clinic of Pulmonary Diseases, MHATPD "Sveta Sofia", 19 Akad. Iv. E. Geshov bvl., Bg – 1606 Sofia, e-mail: goell@abv.bg

Туберкулозата е едно от най-разпространените инфекциозни заболявания. В настоящия момент 1 900 900 000 души са инфектирани с туберкулоза, от които 8 800 000 ежегодно развиват активно заболяване [8]. Това е основание туберкулозата, маларията и СПИН да бъдат обявени за приоритети на СЗО и ООН за XXI век.

Въпреки авангардните мерки и успехите на страната в борбата с туберкулозата през XX век, днес туберкулозата отново е проблем за здравеопазването в България [1]. Данните на НЦЗИ за 2009 г. показват 37/100 000 заболяемост и 101,8/100 000 болестност сред възрастното население, 21/100 000 заболяемост и 58,5/100 000 болестност сред детското.

ЦЕЛ НА ПРОУЧВАНЕТО

Да се представят огнищата на разпространение на туберкулозата сред детското население в България.

МАТЕРИАЛ И МЕТОДИ

Ретроспективно проучване на медицинската документация на 945 деца, постъпили за диагностично уточняване и лечение в Университетска детска клиника по белодробни заболявания към СБАЛБ „Св. София“ през периода 2010-2014 година. Фактът, че 90% от децата с латентна или активна туберкулозна инфекция се хоспитализират тук, дават основание настоящият статистически анализ да бъде сравним с обективната ситуация в страната. 490, или 5,18%, от изследваните деца са момчета, а 455, или 48,2% – момичета. Разпределени по възраст, изследваните деца обхващат

всички подгрупи на детската възраст: ранна детска възраст – 196 деца (20,7%), предучилищна – 125 (13,2%), училищна – 439 деца (46,8%), и юношеска възраст – 185 деца (9,5%).

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

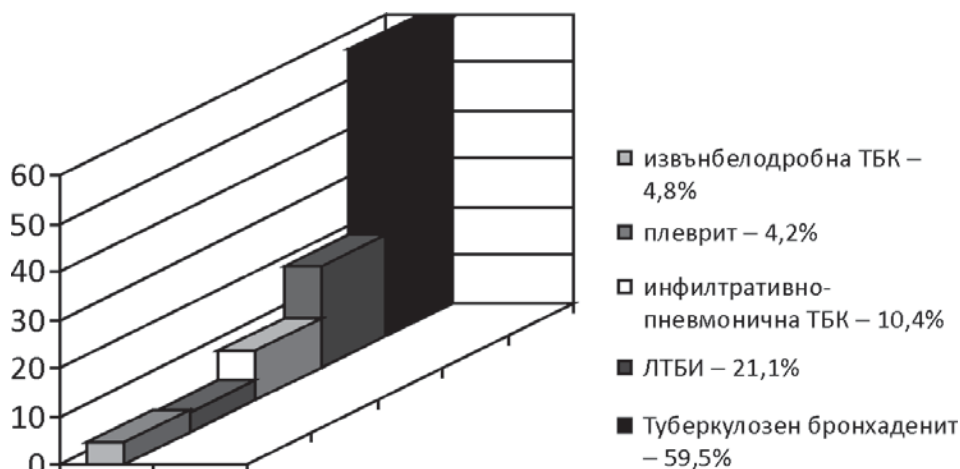
Тревожен, но обясним е делът на децата в кърмаческа и ранна детска възраст – 20,7%. Засяга се възрастта на естествено понижен имунитет и в същото време плътен контакт с членовете на семейството. Това позволява бързо предаване на евентуално налична в най-близкото обкръжение туберкулозна инфекция [2, 8].

Проследявайки абсолютния брой и относителния дял на децата, хоспитализирани по години, се забелязва слаба тенденция за снижение на постъпилите през последните три години: 2010 г. те са 207 деца, или 21,9%, 2011 – 177 деца, или 18,7%, 2012 – 204, или 21,6%, 2013 – 187 деца, или 19,8%, 2014 – 171 деца, или 18,1%.

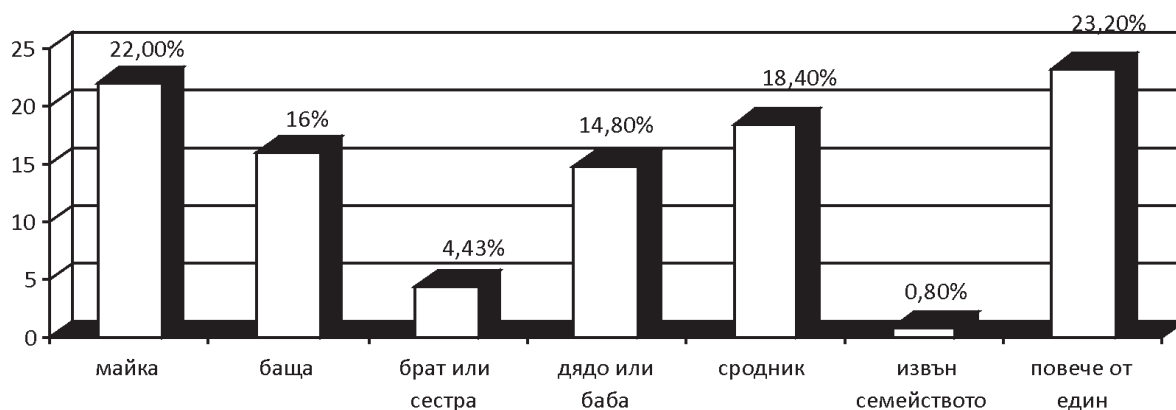
10,3% от всички хоспитализирани деца постъпва в клиниката за втори път. Това е делът на децата, при които установена преди това латентна туберкулозна инфекция (ЛТБИ) преминава в активно проявена. Причините могат да бъдат както неправилно провеждана туберкулозостатична профилактика, така и екзогенна суперинфекция или някаква форма на имунокомпрометиране на организма.

При изследваните деца се наблюдават всички форми на туберкулоза (ТБК) в обичайните пропорции (фиг. 1).

Интерес представляват резултатите за източника на инфекция при децата с прояви на туберкулоза при тези, при което той е установен (фиг. 2).

Фиг. 1. Форми на първична ТБК при изследваните деца за периода 2010-2014 г.

Фиг. 2. Източници на инфекция при децата с прояви на ТБК

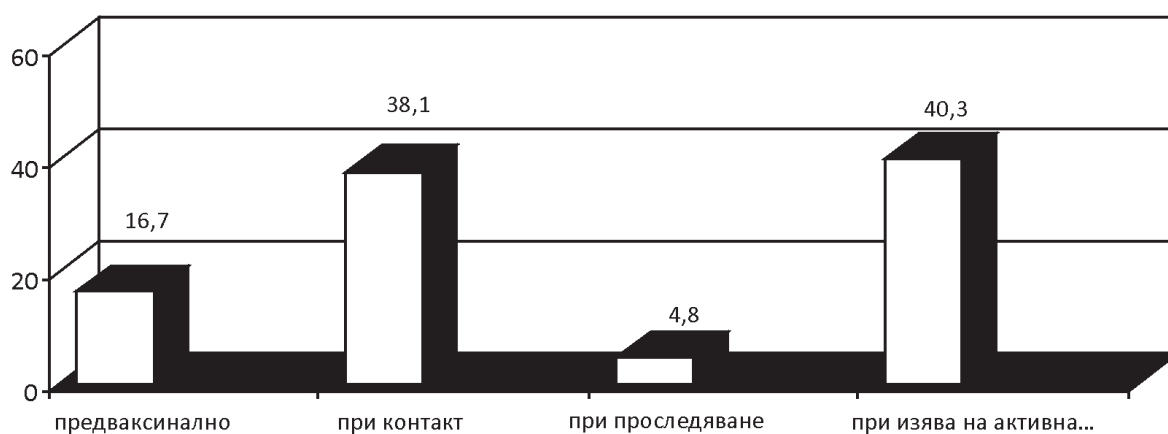
Обяснимо най-голям е делът на децата, заразени от родители бацилоотделители: в 22% от майката и в 16% от бащата. Висок е делът и на тези, при които са установени болни дядо и баба (14,8%) или сродник (18,4%). Семействата, в които има повече от един болен от туберкулоза (23,2%), представляват ендемични огнища за съхранение и разпространяване на заразата. Ниска култура на бита, практически липсваща здравна култура, неадекватно във времето диагностициране, лечение и проследяване, са факторите, които благоприятстват формирането на такива семейни общности [2].

Независимо от внедряването в клиничната практика на IGRA (Interferon Gamma Release Assay) тестовете, пробата за туберкулинова чувствителност на Mantoux си остава най-достъпният и в същото време достатъчно чувствителен и специфичен диагностичен метод [3].

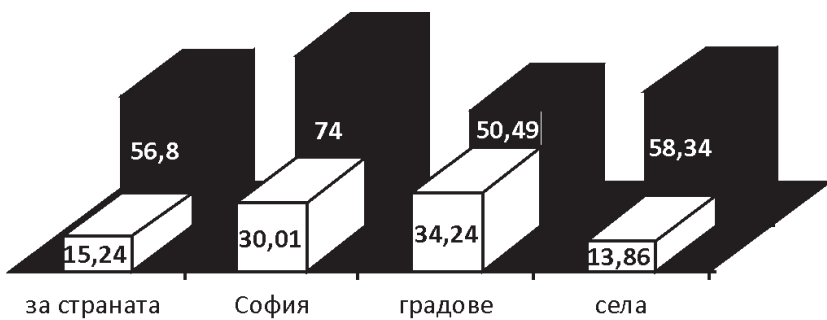
На фиг. 3 прави впечатление, че при 40,3% от децата диагнозата се поставя едва при клинична изява на заболяването.

Хиперергична проба се установява при изследване по повод установен контакт при 38,1% от изследваните деца или по повод проследяване на ЛТБИ при 4,8%. Висок е делът на болните деца, установени при предваксинална проба на Mantoux – 16,7%. Той е показател за липса на контрол при провеждане на БЦЖ имунизация и основание за често осъществяване на кожен туберкулинов тест.

В контекста на изследването прави впечатление, че делът на хоспитализираните деца е еднакъв по отношение на големината на населеното място, от което произхождат: 250, или 26,4% са от село, 208, или 22% от град, 241, или 25,5% от областен център и 247, или 26,10%, са от столицата. По-детайлна картина се представя при отнасянето на болните деца, постъпили в Клиниката през последните пет години, към 100 000 детско население (фиг. 4).

Фиг. 3. Проба за туберкулинова чувствителност в хода на диагностичния процес

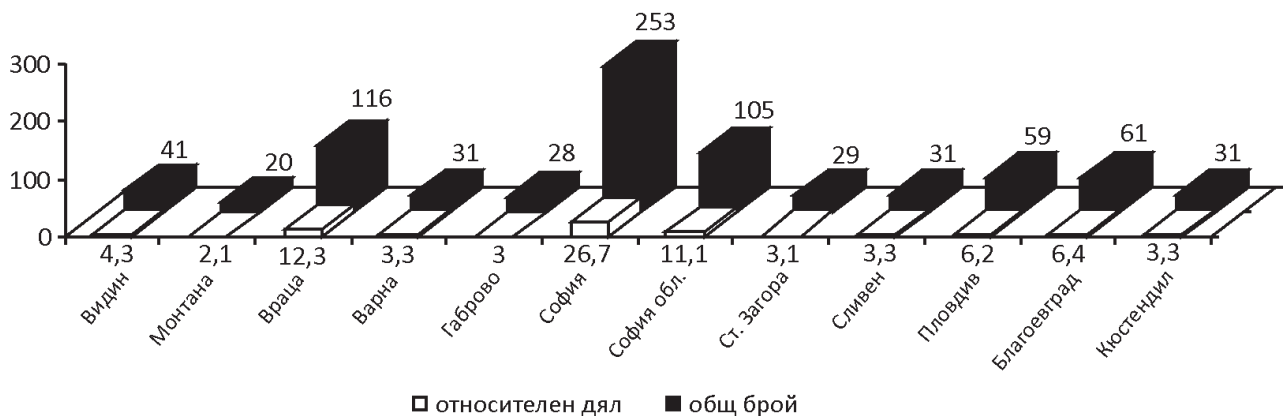

Фиг. 4. ЛТБИ и активна туберкуозна инфекция на 100 000 детско население за изследвания период

Разпределението на болните по области, както и делът на населените места с най-много семейства с повече от 1 източник на инфекция дават представа за огнищата на туберкулоза в страната през този период.

Очаквано както абсолютният брой, така и относителният дял на децата с установена

латентна или активно проявена туберкуозна инфекция са в София-град и в населените места в района на София-област. Това са местата в България с най-голяма гъстота на населението като цяло и в частност с голямо струпване на компактни малцинствени групи. На трето място е районът на област Враца – област в България с нисък брутен вътрешен бродукт на глава от населението, ниска трудова заетост, нисък социален статус на населението. Същата комбинация от двата основни фактора – демографски и социален, е валидна за високия брой туберкуозно болни деца в областите Благоевград и Пловдив (фиг. 5).

Фиг. 5. Разпределение на болните от туберкулоза деца по области за периода 2010-2014 г.

ИЗВОДИ

Проведеното ретроспективно проучване за трансмисията на туберкуозната инфекция при децата в България за периода 2010-2014 г. дава основание да отбележим:

- Туберкулозата продължава да е проблем на детското здравеопазване в България, независимо от дългогодишния опит на страната в борбата с нея.

- Най-често заболяването се осъществява след контакт с майката – при 22% от случаите, както и в семейства с повече от един болен – 23,2%.

- Настоящото изследване установява, че в България най-голям е броят на децата с активна

форма на туберкулоза в София-град и София-област – центрове с най-голяма гъстота на населението, и във Враца – част от Северозападна България, при население с много нисък социален статус.

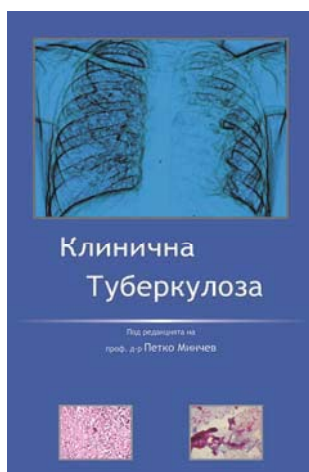
- България е авангард в света по отношение на задължителната ваксинална имунопрофилактика на туберкулозата. Високият относителен дял (16,7%) на установена преревакинално хиперергична туберкулинова чувствителност – израз на ЛТБИ, дава основание да се приеме недобро качество и контрол при провеждането на БЦЖ реимунизация.

- Наблюдаваната трансмисия на туберкуозната инфекция е осъществена при непълноценен

контрол на всички нива на диагностика, лечение и профилактика на туберкулозата в детска възраст.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Златев А., Златев А. Съвременни аспекти в епидемиологията, диагностиката и лечението на белодробната туберкулоза, Наука пулмология, 2011, 3:93-98.
2. Минчев П. Клинична туберкулоза, Централна медицинска библиотека, МУ – София, 2013, 17-29.
3. Минчев, П. Туберкулини и туберкулинова чувствителност, София, АКТ, 1996.
4. МЗ, Методическо указание за насочване, диагноза, проследяване и лечение на лицата с латентна туберкулоза на инфекция, Приложение към Заповед № РД 28-29 / 27.01.2011 г.
5. Eamranond P, Jaramillo E. Tuberculosis in children: reassessing the need for improved diagnosis in global control strategies. *Int J Tuberc Lung Dis*, 2001; 5:594-603.
6. Global tuberculosis report 2015, WHO, 2015, http://www.who.int/tb/publications/global_report/gtbr2015_executive_summary.pdf?ua=1
7. Humskerk D, et al. Tuberculosis in Adults and Children, Springer, 2015, 1-9.
8. Chaisson RE. Johns Hopkins University, Center for Tuberculosis Research, *TB Epidemiology*, 2007, 6-10.
9. TB alliance, A global threat, <http://www.tballiance.org/why-new-tb-drugs/global-pandemic>

**П. Минчев, П. Василева, Д. Костадинов, Б. Богов,
А. Алексиев, З. Спасова, М. Цонзорова, К. Праматаров,
Е. Бачийска, Св. Велизарова**

КЛИНИЧНА ТУБЕРКУЛОЗА

**Под ред. на проф. д-р Петко Минчев
С., Централна медицинска библиотека, 2013, 348 с.**

За първи път в българската медицинска литература проблемът туберкулоза се разглежда цялостно – *етиопатогенеза, имунологични феномени, съвременна диагностика, международни стандарти за грижи при туберкулоза, белодробни и извънбелодробни форми, принципи на съвременна противотуберкулозна терапия, проблем латентна туберкулозна инфекция, MDR и XDR туберкулоза, специфична имунопрофилактика на заболяването*. Целта на монографията е да се постигне единство в разбирането, диагностицирането и лечението на туберкулозното заболяване. Поднесената информация обхваща всички знания по проблема за последните 70 години.

Предназначен основно за специалистите по пневмология и фтизиатрия, инфекциозни болести, вътрешни болести, детски болести, общопрактикуващите лекари, този труд ще бъде полезен и на специализиращите в тези области, на лекарите от другите специалности, както и на студентите по медицина.

Клинична туберкулоза има пет раздела, съдържащи четиридесет глави със собствена структура и отделно цитирана литература. Написана е по начин, позволяващ систематизиране на познанията за заболяването, пречупено през опита на главния редактор и деветимата съавтори.

Богатата информация, прегледните систематизации, критичното обсъждане издигат монографията до традициите на българската фтизиатрична школа от близкото минало.